

УРБОЕКОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМОВОГО РІЗНОМАНІТТЯ РОСЛИН, ПРИДАТНИХ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Балабак О. А., Прошкін В. А., Кириченко О. В.
Уманський національний університет, Україна
o.a.balabak@ukr.net

У сучасних умовах інтенсивної урбанізації, що супроводжується зростанням антропогенного навантаження на біосферу, збільшенням рівня промислового забруднення атмосфери та загальним ускладненням екологічної ситуації, питання формування безпечного, екологічно збалансованого та комфортного середовища для життя людини набуває особливої актуальності.

Погіршення стану довкілля у містах потребує пошуку нових підходів до озеленення та впровадження інноваційних рішень, здатних не лише покращити естетичний вигляд урбанізованих територій, а й виконувати важливі екологічні функції – очищення повітря, зменшення рівня шуму, нормалізацію мікроклімату та підвищення якості життя населення.

Одним із найефективніших шляхів розв'язання цієї проблеми є широке впровадження у зелене будівництво нових, перспективних видів рослин, адаптованих до умов міського середовища. Розширення асортименту декоративних рослин, здатних витримувати урбаністичне навантаження, має неабияке значення для підвищення біорізноманіття, поліпшення стану екосистем та створення сприятливого мікроклімату в населених пунктах. Масове введення таких видів у культуру на території України не лише збагачуватиме ландшафтну структуру міст, а й сприятиме оздоровленню навколишнього середовища.

Добре відомо, що зелені насадження з використанням інтродукованих рослин відіграють важливу роль у просторовій та функціональній організації міських і сільських ландшафтів. Вони надають архітектурному вигляду населених пунктів гармонійності та виразності, зменшують пилові навантаження, запобігають ерозії ґрунтів і заболочуванню територій, затримують опади та сприяють очищенню ґрунтових вод. Усе це підтверджує значення зелених насаджень як одного з головних природних чинників, що забезпечують екологічне благополуччя людини.

Ефективність, естетичність і санітарно-гігієнічні властивості зелених насаджень значною мірою залежать від правильно підбраного видового складу рослин. В умовах значного різноманіття декоративних деревних та трав'янистих форм і видів вибір оптимального асортименту для конкретного об'єкта зеленого будівництва є складним завданням, що вимагає глибоких знань про біологічні особливості, декоративні якості та екологічну стійкість рослин.

У зв'язку з діяльністю, спрямованою на покращення екологічних умов урбанізованого середовища, особливої уваги заслуговують такі види, як представники роду платан (*Platanus*) та міскантус (*Miscanthus*), які можна використовувати як поодинокі, так і в комбінованих насадженнях. Ці рослини відзначаються високою декоративністю, стійкістю до забруднення повітря та здатністю адаптуватися до несприятливих міських умов, що робить їх перспективними для використання у зелених насадженнях сучасних міст.

Однією з характерних особливостей платану є його довговічність. А за швидкістю росту платани, разом з горіхами чорним та волоським, в'язом, шовковицею, сосною Веймутовою належать до групи швидкорослих порід (з річним приростом до 1 м). У спекотному кліматі Півдня України платани за швидкістю росту значно випереджають різновиди клену та тополі. Збільшення густоти листового покриву з

віком у платанів відбувається набагато швидше, ніж у липи серцелистої та дуба звичайного [2, 3].

Тривалість життя платанів в умовах насаджень сягає понад 2000 років. Так відоме існування в Середній Азії платанів віком близько 1000 років, та в Середземномор'ї віком понад 2000 років. На острові Кос, що в Середземному морі, до нашого часу зберігся платан східний у віці не менше 2300 років, його напівзруйнований стовбур досягнув значних розмірів у діаметрі. За переказами, у затінку цього дерева приймав хворих античний лікар Гіппократ [1, 3, 5].

У природних умовах платан східний зростає в долинах та по берегах річок на вологих алювіальних ґрунтах та серед гірських лісів, піднімаючись на висоту 800–1500 м над рівнем моря. Види роду платан культивуються у помірному, субтропічному, тропічному та субекваторіальному кліматичному поясах і мають досить широке географічне поширення. Найбільш поширеними в насадженнях урбанізованого середовища є платан східний, платан західний та платан кленолистий. Північна межа культури видів роду платан у помірному кліматичному поясі проходить через країни Балтики, Харків та Полтаву [4, 7].

Міскантус належить до числа багаторічних трав, а завдяки гарному зовнішньому вигляду багато видів і сортів використовуються як декоративні рослини у ландшафтному дизайні для озеленення декоративних ставків, клумб, садів [6].

Активна робота проводиться для вдосконалення існуючих форм та отримання нових сортів міскантусу, враховуючи, що невибаглива й морозостійка культура добре прижилася в наших широтах. Найбільш перспективними для використання в умовах урбанізованого середовища є вітчизняні сорти міскантусу гігантського – Універсальний, Поліський, Енергетичний, Осінній зорецьвіт та Місячний промінь [2].

Тобто, більшість представників формового і сортового різноманіття рослин платану та міскантусу цілком придатні для вирощування в умовах урбанізованого середовища з різним ступенем екологічного навантаження, також вони відзначаються значною середовищезміною та сануючою функцією. Для ремонту насаджень та при закладці нових рекреаційних ділянок доцільно використовувати якісний крупномірний садивний матеріал товарних гатунків, а при проведенні робіт по догляду за насадженнями застосовувати сучасні системи підживлення та формування з впровадженням загальноєвропейського досвіду, що в цілому позитивно впливає на стан рослин, естетичні показники та еколого-біологічні характеристики насаджень в міському середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барбаш В.А., Зінченко В.О., Трембус І.В. Ресурсозберігаючі технології перероблення стебел міскантусу. Наукові вісті НТУУ «КПІ». 2012. № 5. С. 118–123.
2. Гелетуха Г.Г., Железна Т.А., Трибой О.В. Перспективи вирощування та використання енергетичних культур в Україні. Аналітична записка БАУ № 10. 2014. 33 с.
2. Кучерявий В. П. Озеленення населених місць : підручн. Львів : Світ. 2005. 456 с.
3. Baycan-Levent T., Vreeker R., Nijkamp P. A Multi-Criteria Evaluation of Green Spaces in European Cities. *European Urban and Regional Studies*. 2009. 16 (2). P. 193–213.
4. Brosse N., Dufour A., Meng X. et al. Miscanthus: a fast-growing crop for biofuels and chemicals production. *Biofuels, Bioprod. Bioref.* 2019. P. 34–45.
5. City of Dresden. Zukunft Dresden 2025. Integriertes Stadtentwicklungskonzept Dresden (INSEK). Dresden. 2016. 150 p.
6. Parker J. Drought resistance in woody plants // *Bot. Rev.* 1996. 22. P. 241–289.